

УДК 378.01:373.3/5.02:045

DOI <https://doi.org/10.32782/apv/2022.1.2.4>

Оксана ВАШУЛЕНКО

науковий співробітник відділу початкової освіти імені О. Я. Савченко, Інститут педагогіки Національної академії педагогічних наук України, вул. Січових Стрільців, 52Д, м. Київ, Україна, 04053
ORCID: 0000-0001-7594-5074

Бібліографічний опис статті: Вашуленко, О. (2022). Компетентнісно орієнтований підручник літературного читання для учнів початкових класів. *Acta Paedagogica Volynienses*, 1, 23–30, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2022.1.2.4>

КОМПЕТЕНТНІСНО ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДРУЧНИК ЛІТЕРАТУРНОГО ЧИТАННЯ ДЛЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

У статті актуалізовано проблему модернізації змісту початкового курсу мовно-літературної освіти і підготовки інноваційного навчального забезпечення предмета «Літературне читання» для 2–4 класів у контексті ідей Нової української школи та в кореляції з новим Державним стандартом початкової освіти.

Проаналізовано дидактико-методичні дослідження в галузі українського підручникотворення для початкової школи. Визначено цілі навчальної книги в умовах реалізації компетентнісного підходу в освітньому процесі. Уточнено функції підручника з літературного читання для початкової школи в умовах компетентнісно орієнтованого навчання, вимоги до його змістового наповнення, структурних компонентів та способів презентації дидактичного матеріалу.

Розкрито компетентнісний потенціал чинних підручників «Українська мова та читання. Частина 2» для 2–4 класів (авторка О. Вашуленко) щодо реалізації вимог змістових ліній Типової освітньої програми.

Зроблено висновок, що створення інноваційних підручників з літературного читання для початкової школи на засадах діяльнісно-результативної освіти є важливим завданням для Нової української школи. Методичний апарат та ілюстративне забезпечення авторських підручників з літературного читання, створено на засадах дитиноцентризму, який висуває на перше місце інтереси, потреби і можливості учнів. Процесуальне виконання завдань створює передумови для розвитку позитивних особистісних якостей дитини-читача. Змістове наповнення, структура і способи презентації дидактичного матеріалу в підручниках літературного читання підпорядковуються формуванню в молодших школярів читацької, комунікативної та інших ключових компетентностей.

Статтю адресовано викладачам, науковцям, які вивчають проблему створення підручників для початкової школи, викладачам вищих педагогічних закладів освіти та інститутів післядипломної педагогічної освіти.

Ключові слова: початкова освіта, підручник, компетентнісний підхід, літературне читання.

Oksana VASHULENKO

Research Fellow at the Department of O. Ya. Savchenko Primary Education, Institute of Pedagogy of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Sichovykh Striltsiv str., 52D, Kyiv, Ukraine, 04053
ORCID: 0000-0001-7594-5074

To cite this article: Vashulenko, O. (2022). Competence-oriented textbook on literature-based reading for primary school pupils. *Acta Paedagogica Volynienses*, 1, 23–30, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2022.1.2.4>

COMPETENCE-ORIENTED TEXTBOOK ON LITERATURE-BASED READING FOR PRIMARY SCHOOL PUPILS

The problem of modernization of the content of the initial course of language and literature education and preparation of innovative educational support for the subject “Literature-based Reading” for grades 2–4 in the context of ideas of the New Ukrainian School and in correlation with the new State Standard of Primary Education is actualized in the article.

The didactic and methodical researches in the field of the Ukrainian textbook’s creation for primary school are analyzed. The purposes of the textbook in the conditions of realization of the competency-based approach in educational process are defined. The functions of the textbook on literature-based reading for primary school in the conditions of competence-oriented learning, the requirements for its semantic content, structural components, and methods of presentation of didactic material, are specified.

The competency-based capacity of the current textbooks "Ukrainian language and reading. Part 2" for grades 2–4 (by author O. Vashulenko) regarding the implementation of the requirements of the content lines of the Standard Educational Program is disclosed.

The conclusion is made that the creation of innovative textbooks on literature-based reading for primary school based on performance-effective education is an important task for the New Ukrainian School. The methodological apparatus and illustrative support of the author's textbooks on literature-based reading, are created based on child-centeredness, which puts forward the interests, needs and opportunities of students. Procedural performance of tasks creates preconditions for the development of positive personal qualities of the child-reader. The content, structure, and methods of presentation of didactic material in textbooks on literature-based reading are subject to the formation in primary school pupils of reading, communicative and other key competencies. Procedural performance of tasks creates preconditions for the development of positive personal qualities of the child-reader.

The article is addressed to teachers, scientists studying the problem of creating textbooks for primary school, teachers of higher pedagogical educational institutions and institutes of postgraduate pedagogical education.

Key words: primary education, textbook, competency-based approach, literature-based reading.

Актуальність проблеми. Сучасний етап модернізації середньої освіти здійснюється на засадах компетентнісного підходу, який передбачає формування в учнів ключових і предметних компетентностей. Реалізація компетентнісно орієнтованої моделі початкового курсу мовно-літературної освіти актуалізувала проблему оновлення змісту і створення інноваційного навчально-методичного забезпечення, зокрема, підручників нового покоління, які б відповідали вимогам часу і сприяли реалізації компетентнісно орієнтованого навчання.

Так, у контексті сучасних освітніх завдань працівниками відділу початкової освіти Інституту педагогіки НАПН України, під керівництвом академіка О. Савченко, розроблено Типові освітні програми для 1–2 і 3–4 класів закладів загальної середньої освіти (МОН України, 2019а; МОН України, 2019б). Відтак працівники відділу стали авторами та співавторами підручників і навчальних посібників для початкової школи, які друкуються за державні кошти і стали лідерами за кількістю вибору вчителями країни. Отже, досвід конструювання сучасного підручника літературного читання для початкової школи за вимогами нової Типової освітньої програми, його методичний аналіз є, безперечно, актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У контексті нашої проблеми важливими є дослідження українських і зарубіжних учених, присвячені обґрунтуванню наукових засад побудови підручника для початкової школи. Цінним здобутком є наукова праця української дослідниці Я. Кодлюк «Теорія і практика підручникотворення в початковій освіті» (Кодлюк, 2006). Зокрема, Я. Кодлюк обґрунтувала теоретичні основи побудови навчальної книги для початкової школи: сутність підручника, принципи побудови, функції, структуру (Кодлюк, 2006).

О. Савченко окреслила тенденції, які характеризують сучасне підручникотворення в початковій школі: побудова підручника на засадах дитиноцентризму; розширення й переосмислення функцій навчальної книги; посилення мотиваційного компонента; реалізація в підручнику певної педагогічної технології; забезпечення диференційованого підходу в навчанні; наявність засобів формування загальнонавчальних умінь і навичок (Савченко, 2012: 93–97).

А. Хуторський стверджує, що перед створенням методологічної основи конструювання конкретного підручника, необхідно визначитися, якій освітній системі він буде служити (Хуторський, 2005: 11). Водночас «підручник – це комплексна інформаційно-діяльнісна модель освітнього процесу, що відбувається в рамках відповідної дидактичної системи... Це модель, що відображає цілі, принципи, зміст, технологію відповідного освітнього процесу... Це модель у тому сенсі, що він не тільки відображає структуру певної дидактичної системи, а й проектує її реалізацію» (Хуторський, 2005). Саме цю думку відстоює й О. Савченко: «Сучасний підручник повинен мати виразні ознаки певної педагогічної технології, тобто стати для вчителів масової школи взірцем добротної технології навчання і розвитку. У процесі ознайомлення зі змістом підручника вчитель може побачити майбутній сценарій організації навчальної діяльності... Підручник прогнозує навчальну діяльність учнів... Структура підручника, текст і позатекстові позначення, символи, колір, ілюстрації мають давати вчителю чіткі настанови, чого і як слід за ним навчати» (Савченко, 2012: 95).

Відзначимо роботи, у яких досліджуються особливості підручника для молодших школярів в умовах розвивального навчання (Занков, 1978; Полякова, 1988). Підручник для початко-

вої школи, на думку А. Полякової, має специфічні функціональні і структурні особливості, характер відображення змісту освіти, технологію представлення в підручнику засобів керівництва пізнавальною діяльністю учнів (Полякова, 1988: 40–43).

Психологічні особливості створення і використання підручників у початковій школі розкривались у працях Л. Кондратенко, Г. Костюка, С. Максименка та ін.

Проблемам літературознавчого аналізу і відбору найкращих творів дитячої літератури для підручників присвячено дослідження Н. Марченко, А. Мовчун, Т. Качак (Качак, 2016) та інших науковців.

Сучасні дослідження науковців присвячені визначенню місії і функцій підручника (Кодлюк, 2017), визначенню тенденцій у його побудові й розробленні методичного апарату залежно від специфіки навчального предмета, віку учнів, змін у методологічних, нормативних вимогах, стану розвитку методики (М. Бурда, Л. Зоріна, О. Ляшенко, О. Савченко).

Аналіз напрацювань дослідників щодо проблеми створення підручників для початкової школи дає підстави для висновків про те, що на кожному етапі розвитку початкової освіти в Україні до підручників висувалися нові вимоги. На часі актуальним є створення інноваційних підручників літературного читання, які б забезпечували формування в молодших школярів предметних і ключових компетентностей, насамперед – читацької та комунікативної.

Мета дослідження – розкрити методичний потенціал підручника літературного читання у контексті реалізації сучасних освітніх завдань.

Виклад основного матеріалу дослідження. Підручники «Українська мова та читання. Частина 2» для 2–4 класів (Вашуленко, 2019, 2020, 2021) відповідають Державному стандарту початкової освіти і Типовим освітнім програмам для 1–2 і 3–4 класів закладів загальної середньої освіти (МОН України, 2019а; МОН України, 2019б), пройшли Всеукраїнський конкурсний відбір і рекомендовані МОН України для впровадження в шкільну практику.

Компетентнісний підхід у підручниках реалізовано через змістове наповнення, методичний апарат та інноваційну структуру навчальної книги, які підпорядковуються основній меті предмета «Літературне читання» – формування

читацької, комунікативної та інших ключових компетентностей учнів.

Створення сучасних підручників на засадах компетентнісного підходу вимагало переосмислення функцій і змістового наповнення навчальної книги, принципів відбору, структурування та способів презентації дидактичного матеріалу.

У наших підручниках літературного читання для 2–4 класів у взаємозв'язку реалізовано такі функції:

- інформаційну (уявлення про навколишній світ, знання про письменників, літературознавчі відомості, способи читацької діяльності, цінності);

- мотиваційну (засоби, прийоми заохочення учнів до читання);

- виховну і розвивальну (розвиток в учнів психічних процесів; виховання почуттів; громадянське, патріотичне, морально-етичне, естетичне виховання; оволодіння засобами досягнення очікуваних результатів; розвиток мовлення, уяви; формування емоційного інтелекту, образного, критичного, творчого мислення, прогностичних умінь).

У процесі розроблення підручників нового покоління було враховано сучасні погляди на функції навчальних засобів. Зокрема, розкриваючи особливості розроблення підручників для початкової школи в умовах компетентнісно орієнтованого навчання, О. Савченко зазначає, що «на відміну від попереднього періоду сучасний підручник є навчальною книгою, яка насамперед покликана мотивувати дітей до навчання, до самостійної праці» (Савченко, 2012: 93). Тому, під час розроблення сучасних підручників літературного читання на засадах компетентнісного підходу, належна увага приділялась забезпеченню саме мотиваційної функції, від якої значною мірою залежить реалізація всіх інших. Адже інтерес до предмета, бажання його вивчати є важливою умовою успіху в навчанні.

Засобами реалізації мотиваційної функції в наших підручниках є використання діалогічного стилю спілкування автора з учнем; зрозуміла, яскрава, образна, емоційно-виразна мова підручника; глибока і послідовна логіка викладу; багатофункціональний ілюстративний матеріал; цікаві, доступні, насичені живими образами тексти; доречне використання цікавих

додаткових повідомлень; уміщення завдань, що передбачають роботу в парі, групі; наявність ігрових і проблемних ситуацій; заохочення учнів до висловлення власної думки; творчі завдання тощо.

В умовах компетентнісно орієнтованого навчання переосмислення потребувала реалізація інформаційної функції сучасного підручника літературного читання. Відомо, що роль цієї функції на сучасному етапі зменшується на користь мотиваційної і розвивальної. Тому, використання в підручнику широкого діапазону літературознавчих понять варто розглядати не самостійним предметом вивчення, а засобом літературного розвитку молодших школярів, формування в них читацької компетентності. Система роботи з ознайомлення учнів із літературознавчими поняттями організовується за додатковими текстами в рубриках «Візьміть до уваги!» у 2 класі і «Знайомлюся з літературними секретами» у 3–4 класах. Зміст літературознавчого поняття розкривається спочатку у процесі роботи над твором, а його засвоєння відбувається під час опрацювання творів одного жанру і згодом переноситься на твори інших жанрів. Добір і розташування текстів у підручнику здійснено з урахуванням їх можливостей для практичного засвоєння учнями літературознавчих понять, необхідних для аналізу та інтерпретації змісту творів.

З метою реалізації розвивальної і виховної функцій у підручниках літературного читання подано тексти, різні за змістом, жанрами і стилями, прозові і віршовані, монологічні й діалогічні, що мають пізнавальний, розвивальний, повчальний і виховний потенціал; різноманітний і багатофункціональний ілюстративний матеріал; медіапродукти; завдання для розвитку образного, критичного і логічного мислення; інтерактивні форми організації навчальної діяльності тощо.

Упровадження компетентнісного підходу зумовило новий підхід до відбору змісту навчання. Визначальним у формуванні змісту початкової літературної освіти стало чітке бачення того, яким має бути освітній результат. Тому підручники літературного читання містять методичну систему, яка спроможна забезпечити досягнення результатів навчання, чітко визначених у новому Державному стандарті початкової освіти і Типових освітніх програмах з мовно-

літературної галузі. Відповідно до цих нормативних документів визначено мету, завдання і змістові лінії предмета «Літературне читання».

У сучасних підручниках літературного читання запроваджено технологію комплексної реалізації всіх змістових ліній з урахуванням цілей уроку, змісту твору, його жанрової специфіки. Це передбачає, що на всіх етапах пізнання учень залучається до дослідницької і творчої діяльності. Для забезпечення такого підходу в авторських підручниках літературного читання запропоновано систему різнорівневих компетентнісно орієнтованих запитань і завдань, які активізують інтелектуальну активність учнів-читачів у процесі опрацювання навчального матеріалу. Так, у підручниках представлено збалансовані аналітичні запитання і завдання репродуктивного, частково-пошукового та проблемного характеру. Запитання і завдання сформульовані таким чином, щоб максимально актуалізувати читацький досвід учнів та їхні здобуті предметні знання, спонукати їх до активної аналітичної діяльності, дослідження текстів різних видів і медіатекстів, висловленню власних оцінних суджень тощо. Наприклад, *«Хто головний герой твору? Про що він мріяв? Яке рішення прийняв хлопчик?»*, *«З якими труднощами довелося зіткнутися Андрійкові?»*, *«Чи потрібні були хлопчикові речі, які він купив?»*, *«Як має діяти людина, яка прийняла важливе для себе рішення?»*, *«Обговоріть. Що таке марнотратство? Чому важливо заощаджувати?»*, *«Чи є у тебе мрія про якусь покупку? Чи намагався (намагалась) ти збирати гроші?»* (Вашуленко, 2020, с. 128).

У рубриці «Я – дослідник. Я – дослідниця» подано завдання, які залучають учнів до проведення невеликих досліджень на уроках літературного читання та в позаурочний час, спонукують до пошуку потрібної інформації в різних джерелах (бібліотека, Інтернет, телебачення, дитячі газети, журнали, книжки, довідкові видання), аналіз цієї інформації. Серед завдань цієї рубрики є такі, що передбачають використання на уроці міжпредметних зв'язків зі змістом предметів «Математика», «Українська мова», «Я досліджую світ».

Виконання таких завдань сприяє розвитку дослідницької активності молодших школярів, їхній творчій самореалізації, розвитку інтелекту та критичного мислення, формуванню й удо-

сконаленню вмінь проводити дослідження, орієнтуватися в інформаційному просторі, самостійно здобувати і застосовувати знання.

Цікаві завдання, на наш погляд, мітить рубрика «Наші проекти». Виконання цих завдань передбачає залучення учнів до проектної роботи, яка створює умови для творчої самореалізації, підвищує мотивацію до навчання, сприяє розвитку інтелектуальних здібностей, критичного мислення.

Проектна діяльність – нині один із найперспективніших складників освітнього процесу. Застосування проектної технології на уроках літературного читання дає змогу формувати в учнів низку ключових компетентностей, насамперед – «уміння вчитися». Діти вчать організовувати свою роботу, набувають навичок самоконтролю, самооцінки. Співпраця учасників проекту між собою та з учителем сприяє формуванню соціальної компетентності. Учні навчаються спільно визначати проблему і мету діяльності, ефективно співпрацювати, бути ініціативними і відповідальними за прийняття рішень, обґрунтовано долати суперечки тощо.

У процесі проектної діяльності учні вчать конструктивно спілкуватися, співпрацювати, взаємодіяти, надавати взаємодопомогу, долати труднощі; застосовувати різноманітні засоби дизайну (плакати, стіннівки, буклети, колажі тощо); добирати різноманітні наочні матеріали: світліни, малюнки тощо; використовувати сучасну оргтехніку й обладнання (DVD, камера, комп'ютер тощо).

Реалізація компетентнісного підходу передбачає використання міжпредметних зв'язків у сучасній початковій школі. З цією метою в підручниках літературного читання запроваджено рубрику «Література в колі мистецтв». Робота над завданнями зазначеної рубрики сприяє формуванню в учнів умінь порівнювати близькі за темою твори різних видів мистецтв, розуміти специфіку кожного з них.

Комплексний вплив різних видів мистецтв на учня підвищує його мотивацію до навчання, сприяє розвитку пізнавального інтересу, емоційної сфери, збагаченню естетичного досвіду, формуванню вмінь сприймати, аналізувати, інтерпретувати, оцінювати твори мистецтва, виявляючи до них емоційно-ціннісне ставлення, спонукає до власної творчості, привчає вільно висловлювати свою думку.

У підручнику ми пропонуємо роботу з такими видами мистецтв, як музика, живопис, скульптура, театр, хореографія. Робота над завданнями цієї рубрики допоможе учням зробити висновок, що кожен вид мистецтва має власні, лише йому властиві способи відображення життя, а за допомогою художнього слова змальовуються і зорові, і слухові деталі, усе те, що можна побачити, відчутти, уявити. Письменник добирає певні художні засоби, завдяки яким досягає глибокої виразності та правдивості зображення.

Актуальним в умовах компетентнісно орієнтованого навчання є використання в сучасних підручниках інтерактивних технологій, які передбачають моделювання навчальних і життєвих ситуацій, що сприяють формуванню життєво важливих навичок і вмінь, виробленню цінностей, створенню атмосфери співробітництва і взаємодії. Наведемо приклад таких завдань: «Чи траплялися у твоєму житті випадки, коли ви з друзями, не знайшовши згоди, не впоралися із завданням? Розкажи про це»; «Поміркуй і скажи! Хто сильніший: той, хто має фізичну силу, чи той, хто має кмітливий розум та мудрість?»; «Чи можеш ти назвати випадки з життя, коли зроблене добро повернулося тому, хто його зробив?»; «Чи траплялися у твоєму житті випадки, коли, незважаючи на нерозуміння оточуючих, ти наполегливо займався (займалася) певною складною справою? Розкажи про це»; «Як ти думаєш, чи розповість хлопчик мамі правду про те, куди він витратив подаровані гроші?» (Вашуленко, 2021).

Упровадження нового змісту предмета «Літературне читання» потребувало певних змін у структурі сучасного підручника літературного читання. Основним принципом побудови компетентнісно орієнтованого підручника є текстоцентричний. Текст – це основа формування читацької і комунікативної компетентностей учнів. Тобто формування зазначених компетентностей молодших школярів здійснюється на основі різних видів текстів (художні і науково-художні, народні й авторські, поетичні і прозові, навчальні, медіа), які використовуються з різною дидактичною метою: для читання, дослідження побудови і змісту тексту, пошуку в них певної інформації, слухання тощо. Це спонукало нас добирати тексти, що відповідають таким критеріям: інформаційна

значимість, художня виразність, розвивальний і виховний потенціал, достатній обсяг, різноманітність жанрів, їхні можливості для навчання дітей прийомам вдумливого читання й критичного мислення. Важливо також було передбачити емоційний вплив текстів, їх відповідність запитам сучасної дитини.

Важливим структурним компонентом підручника є ілюстративний матеріал, оскільки «...ілюстрація виступає наочною опорою мислення, покликаною посилювати пізнавальний, естетичний, емоційний та інші аспекти навчального матеріалу підручника» (Кодлюк, Янченко, 2009, с. 13). Добираючи ілюстрації ми керувалися такими принципами: доступність, раціональне співвідношення реалістичних і умовних образів, образотворча різноманітність і водночас цілісність, пізнавальний, виховний і розвивальний потенціал, наближення до реалій життя й інтересів сучасної дитини, українознавча тематика, гендерний підхід.

Відомо, що ілюстративний матеріал має повноцінно реалізувати провідні функції підручника – інформаційну, розвивальну, виховну, мотиваційну. Це можливо за умови сприяння методичного апарату підручника ефективній організації діяльності учнів з ілюстраціями. З цією метою в підручниках подано запитання і завдання на дослідження ілюстрацій, що передбачає різноманітну аналітико-синтетичну діяльність: прогнозування змісту тексту; розвиток уваги, спостережливості; порівняння малюнка з текстом; співвіднесення малюнка з текстом; визначення внутрішнього стану персонажів твору та інші.

Компетентісно орієнтований підручник літературного читання ґрунтується на засадах діалогічності, тобто методичний апарат орієнтує молодших школярів на налагодження діалогів «учень-автор», «учень-герой», «учень-художній твір», «учень-однокласник», «учень-однокласники», «учень-учитель», «художній твір-інші види мистецтв», «учень і його внутрішній світ». Для забезпечення діалогічної взаємодії в підручниках подано завдання, які спонукають учнів висловити власне ставлення до подій, вчинків персонажів, розповісти про свої враження і почуття від прочитаного, обговорити в парі чи групі певну проблему, поділитись власним життєвим досвідом, здійснити рефлексивний аналіз власної навчальної діяльності на уроці тощо.

Упровадження компетентісного підходу спонукало нас реалізувати в підручниках різні форми навчальної взаємодії. Забезпечуються вони шляхом запровадження ситуацій і завдань для колективної, групової і парної взаємодії. Зокрема, обговорення певної думки, участь у виставі, інсценізація; розв'язання проблемної ситуації; створення колажу тощо. Змістове наповнення рубрик «Література в колі мистецтв», «Я – дослідник. Я – дослідниця», «Наші проекти» також сприятимуть реалізації різних форм взаємодії учасників освітнього процесу.

Одним із важливих завдань Нової української школи є формування медіаграмотності в молодших школярів. Тому в початковому курсі мовно-літературної освіти визначено нову змістову лінію «Досліджуємо медіа» для першого циклу початкової освіти і «Досліджуємо і взаємодіємо з медіапродукцією» – для другого. Для реалізації завдань цієї змістової лінії в авторських підручниках ми використовуємо технологію медіаосвіти, яка передбачає чотири основних види діяльності: 1) формування навичок сприймання медіапродуктів; 2) інтерпретація результатів сприймання, оцінка побаченого, почутого; 3) отримання знань про кожний засіб комунікації, його мову, засоби виразності; 4) творча діяльність на основі використання різних медіапродуктів, створення власного медіапродукту. Реалізується вона шляхом включення низки медійних завдань, які передбачають індивідуальну, групову і колективну роботу учнів.

Виконуючи запропоновані в підручнику практичні завдання учні набуватимуть знань і вмінь без заучування інформації. Провідні форми роботи на уроках – ігри, практичні завдання, перегляд і оцінювання фрагментів мультфільмів і відеосюжетів, прослуховування аудіозаписів, обговорення їх змісту, створення реклами, листівки, стіннівки, афіші, колажу тощо. «Осучаснення» уроку робить його цікавим для дітей, не викликає перевтоми, замість негативних емоцій дає позитивні. Сформовані навички роботи з інформацією та її джерелами (шукати, осмислювати, опрацьовувати, аргументувати, адаптувати, формувати, здобувати та використовувати інформацію з різних джерел; користуватися різноманітною довідковою літературою) допоможуть учням і під час засвоєння знань з інших навчальних предметів.

Проілюструємо сказане прикладами завдань:

«Перегляньте мультфільм і послухайте українську народну жартівливу пісню, яка звучить у ньому. Яка пісня за настроєм? Що в ній розповідається про Гриця?»; «Перегляньте відео до казки «Ведмідь і бджоли». Уявіть себе дикторами, які озвучують мультфільми. Підготуйтеся й озвучте казку за цим відео» (Вашуленко, 2019); «Переглянь відео «Як твориться книга». Підготуй розповідь «Найдавніший представник медіа – книжка»; «Прихильність і любов до слова надихала архітекторів різних країн світу на створення чудових і незвичайних будинків книжок. Перегляньте відео. Які бібліотеки вас найбільше здивували?»; «Наближається Новий рік. Привітайте своїх рідних і друзів із цим святом. Обговоріть! Як ви будете це робити? Виготовте вітальну листівку чи за допомогою смс? Що зробити легше: написати листівку чи смс?»; «Створіть рекламний плакат про Україну» (Вашуленко, 2020) та інші.

На думку багатьох сучасних дослідників (Дроздовський, 2018), у компетентісно орієнтованому підручнику нового покоління доцільно використовувати можливості інформаційних комп'ютерних технологій, зокрема покликання у вигляді QR-кодів. Тому в методичному апараті авторських підручників літературного читання вміщено QR-коди, які містять посилання на аудіо-

озаписи творів для слухання, добірки відеоматеріалів, віртуальну екскурсію тощо.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Створення інноваційних підручників літературного читання, які б забезпечували формування сучасного компетентного учня-читача, є завданням Нової української школи.

Компетентісно орієнтовані цілі і зміст початкової мовно-літературної освіти зумовили переосмислення підходів до створення сучасного підручника літературного читання для молодших школярів. Насамперед, він має будуватися на засадах дитиноцентризму, який висуває на перше місце інтереси, потреби і можливості учнів. Змістове наповнення, структура і способи презентації дидактичного матеріалу в авторських підручниках «Українська мова та читання. Частина 2» для 2–4 класів вирізняються особистісною і компетентісною спрямованістю, використанням результативних видів організації читацької діяльності, що загалом сприяє формуванню в молодших школярів читацької і комунікативної компетентності.

Перспективним напрямом подальших наукових досліджень вважаємо дослідження проблеми створення електронного супроводу до підручника літературного читання для початкової школи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вашуленко О. Українська мова та читання: підручник для 2 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2019. 144 с.
2. Вашуленко О. Українська мова та читання: підручник для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2020. 160 с.
3. Вашуленко О. Українська мова та читання: підручник для 4 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Ч. 2. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2021. 168 с.
4. Дроздовський Д. Виклики й перспективи реформування сучасної освіти в Україні. *Дивослово*. 2018. № 1. С. 2–6.
5. Занков Л. Некоторые вопросы теории учебника для начальных классов. *Проблемы школьного учебника*. 1978. Вып. 6. С. 34–45.
6. Качак Т. Українська література для дітей та юнацтва: підручник. Київ: ВЦ «Академія», 2016. 352 с.
7. Кодлюк Я. Інновації у змісті підручників для початкової школи. *Початкова школа*. 2017. № 12. С. 42–46.
8. Кодлюк Я. Теорія і практика підручникотворення в початковій освіті. Київ: Інформаційно-аналітична агенція «Наш час», 2006. 368 с.
9. Кодлюк Я., Янченко О. Робота з підручником на уроках у початковій школі: посібник для вчителя початкової школи. Київ: Наш час, 2009. 104 с.
10. Міністерство освіти і науки України (2019а, 8 жовтня). Про затвердження типових освітніх програм для 1–2 класів закладів загальної середньої освіти (1272). <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovih-osvitnih-program-dlya-1-2-klasiv-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti> (дата звернення 04.02.2022)
11. Міністерство освіти і науки України (2019б, 8 жовтня). Про затвердження типових освітніх програм для 3–4 класів закладів загальної середньої освіти (1273). <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovih-osvitnih-program-dlya-3-4-klasiv-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti-1273> (дата звернення 04.02.2022)

12. Полякова А. О дидактических особенностях учебника для начальных классов в условиях развивающего обучения. *Новые исследования в педагогических науках*. 1988. Вып. 1(51). С. 40–43.
13. Савченко О. Дидактика початкової освіти : підручник. Київ: Грамота, 2012. 504 с.
14. Хуторской А. Место учебника в дидактической системе. *Педагогика*. 2005. № 4. С. 10–18.

REFERENCES:

1. Vashulenko O. (2019). *Ukrainska mova ta chytannia: pidruchnyk dlia 2 klasu zakladiv zahalnoi serednoi osvity [Ukrainian language and reading: a textbook for the 2nd grade of general secondary education]*. (Vols. 2). Kyiv: Vydavnychi dim «Osvita» [in Ukrainian].
2. Vashulenko O. (2020). *Ukrainska mova ta chytannia: pidruchnyk dlia 3 klasu zakladiv zahalnoi serednoi osvity [Ukrainian language and reading: a textbook for the 3rd grade of general secondary education]*. (Vols. 2). Kyiv: Vydavnychi dim «Osvita» [in Ukrainian].
3. Vashulenko O. (2021). *Ukrainska mova ta chytannia: pidruchnyk dlia 4 klasu zakladiv zahalnoi serednoi osvity [Ukrainian language and reading: a textbook for the 4th grade of general secondary education]*. (Vols. 2). Kyiv: Vydavnychi dim «Osvita» [in Ukrainian].
4. Drozdovskiy D. (2018). Vyklyky u perspektyvy reformuvannia suchasnoi osvity v Ukraini [Challenges and prospects of reforming modern education in Ukraine]. – *Dyvoslovo*, 1, 2–6 [in Ukrainian].
5. Zankov L. (1978). Nekotore voprosi teoryy uchebnyka dlia nachalnikh klassov [Some questions of the theory of a textbook for elementary grades]. *Problemi shkolnoho uchebnyka – School textbook problems, Issue 6*, 34–45 [in Russian].
6. Kachak T. (2016). *Ukrainska literature dlia ditei ta yunatstva [Ukrainian literature for children and youth]*. Kyiv: VC “Academiia” [in Ukrainian].
7. Kodlyuk Ya. (2017). Innovatsii u zmisti pidruchnykiv dlia pochatkovoї shkoly [Innovations in the content of textbooks for primary schools]. *Pochatkova Shkola – Elementary School, 12*, 42–46 [in Ukrainian].
8. Kodlyuk Ya. (2006). *Teoriia i praktyka pidruchnykotvorennia v pochatkovii osviti [Theory and practice of textbook creation in primary education]*. Kyiv: Informatsiino-analitychna ahentsiia «Nash chas» [in Ukrainian].
9. Kodlyuk Ya., Yanchenko O. (2009). *Robota z pidruchnykom na urokakh u pochatkovii shkoli [Work with the textbook in primary school lessons]*. Kyiv: Nash chas [in Ukrainian].
10. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy (2019a, 8 zhovtnia). Pro zatverdzhennia typovykh osvitnikh prohram dlia 1–2 klasiv zakladiv zahalnoi serednoi osvity (1272) [Ministry of Education and Science of Ukraine (2019a, October 8). On the approval of standard educational programs for grades 1-2 of general secondary education (1272)]. (05.02.2022). <https://mon.gov.ua/ua>. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovih-osvitnih-program-dlya-1-2-klasiv-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti> [in Ukrainian].
11. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy (2019b, 8 zhovtnia). Pro zatverdzhennia typovykh osvitnikh prohram dlia 3–4 klasiv zakladiv zahalnoi serednoi osvity (1273) [Ministry of Education and Science of Ukraine (2019b, October 8). On the approval of standard educational programs for grades 3–4 of general secondary education (1273)]. (05.02.2022). <https://mon.gov.ua/ua>. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovih-osvitnih-program-dlya-3-4-klasiv-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti-1273> [in Ukrainian].
12. Poliakova A. (1988). O dydaktycheskykh osobnostiakh uchebnyka dlia nachalnikh klassov v usloviakh razvyvaiushcheho obucheniya [On the didactic features of a textbook for elementary grades in the context of developmental education]. *Novie yssledovaniya v pedahohycheskykh naukakh – New research in pedagogical sciences, Issue 1(51)*, 40–43 [in Russian].
13. Savchenko O. (2012). *Dydaktyka pochatkovoї osvity [Didactics of elementary education]*. Kyiv: Hramota [in Ukrainian].
14. Khutorskoi, A. (2005). Mesto uchebnyka v dydaktycheskoi systeme [The Place of the textbook in the didactic system]. *Pedahohyka - Pedagogy, 4*, 10–18 [in Russian].